

– Arbeidshelse er **folkehelse**

– Det viktigste for meg med å få Karl Evang-prisen var at Helsetilsynet ved det markerte at arbeidshelse er en del av folkehelse. Dette er enda viktigere nå enn før, sier dr. med. Ebba Wergeland. Hun ser særlig to områder innen arbeidshelse som er under press nå, det er arbeidstidsreguleringen og oppsigelsesvernet. – Det åpnes i større grad for midlertidige stillinger og lange dager. Kvinner vil i større grad enn menn rammes av dette fordi de oftere har en svak forhandlingsposisjon.

Wergeland fikk Evang-prisen for sin lange innsats for norsk arbeidsmedisin og arbeidsmiljø, for kvinnene sine rettigheter og for internasjonal solidaritet.

Arbeidstidsbestemmelsene er under press, påpeker Ebba Wergeland. – Adgangen til å avtale arbeidstid individuelt med arbeidsgiver misforstås ofte som en valgfrihet for den enkelte. Og enkelte kan nok oppleve at det er et gode å jobbe ekstra overtid for å kunne betale ned huslånet. Men for de fleste vil mere individuelle avtaler føre til mindre valgfrihet. Også for bedrifter som konkurrerer med hverandre bidrar tøyelige grenser for arbeidstid til press på hvor mye arbeidstakerne skal jobbe. Jeg tror fagbevegelsen ser faresignalene, sier hun.

Også den teknologiske utviklingen kan utfordre grensene for når og hvor mye folk jobber.

– Det er ikke teknologien i seg selv som er problemet, men hvordan vi bruker den. Ny teknologi kan bidra både til å presse folk hardere og gjøre arbeidssituasjonen lettere ved at man for eksempel kan jobbe hjemmefra. Og vi må absolutt se nærmere på den trusselen mot personvernet som ny teknologi utgjør, også i arbeidslivet, fortsetter Ebba Wergeland.

Arbeidervernet og et lovregulert arbeidsliv er viktig for folkehelse, men det blir ofte oversett. Arbeidshelse er et stebarn innenfor folkehelsefamilien. Vi trenger en breiere støtte til å forsvare arbeidsmiljøloven neste gang noen vil svekke den. Vi trenger også hele helse-Norge med oss for å stanse den negative utviklingen i bedriftshelsetjenesten. Denne forebyggende primærhelsetjenesten for arbeidsplassene er i ferd med å omdannes til børsnoterte pengemaskiner, markedsstyrte tjenester uten kvalitetskontroll. Hvis de får fortsette i Norge som nå, vil de i løpet av få år konkurrere ut den forebyggende bedriftshelsetjenesten. Folkehelse blir den store taperen. Det må helse-Norge i fellesskap si fra om, ikke bare vi som driver med arbeidshelse, sier Wergeland.

De mange påstandene om sykefraværet, ikke minst kvinners sykefravær, har opptatt henne.

– Fraværet blir forklart ut fra det man mener er kvinners egenskaper, heller enn å se på strukturelle årsaksforhold som kvinners yrkesdeltakelse og arbeidsforhold. Individforklaringer er ikke nødvendigvis uinteressante, men ved ensidig å fokusere på individet, unndrar myndighetene seg ansvar for

forholdene i arbeidslivet. Å stadig gjenta at vi selv har ansvar for vår egen helse styrker selvfølelsen til de rike og friske. De må jo ha gjort seg fortjent til plassen på toppen, mens det underliggende budskapet til de fattige og syke er at de har seg selv å takke, sier hun.

I takketalen sin ved prisoverrekkelsen dro Wergeland også fram den betydningen maktforhold har for folkehelse:

”I WHO's Ottawa-erklæring fra 1986 om helsefremmende arbeid, står det blant annet at menneskene ikke kan oppnå fullverdig helse hvis de ikke er i stand til å ta kontroll over de forholdene som er forutsetninger for helse – det vil si slikt som ytre miljø, boforhold, arbeidsforhold og kosthold. Vi fikk slagordet om å gjøre de sunne valgene til de letteste valgene - make the healthy choice the easy choice. Regjeringene og fellesskapet måtte legge forholdene til rette slik at det ble mulig og nærliggende for den enkelte å gjøre de sunne valgene. Det kunne handle om matvarepriser, kollektivtransport, reklameregulering, regulering av boligmarkedet eller regulering av arbeidsforholdene. I dag står individet langt mer alene med ansvaret i den offentlige, politiske retorikken. Vi får stadig beskjed om at vi har ansvar for vår egen helse. Men som Evang ville ha påpekt – den enkeltes mulighet til å velge og dermed til å kunne ta ansvar, begrenses av sosiale forhold. Uten makt over viktige forutsetninger for helse, kan man ikke leve opp til dette ansvaret,” sa hun.

Wergeland er spesialist i arbeidsmedisin og har vært en pådriver for forebyggende virksomhet i Arbeidstilsynet, der hun har arbeidet i over tretti år. Hun har også vært tilknyttet Institutt for forebyggende medisin ved Universitetet i Oslo gjennom forskninga si.